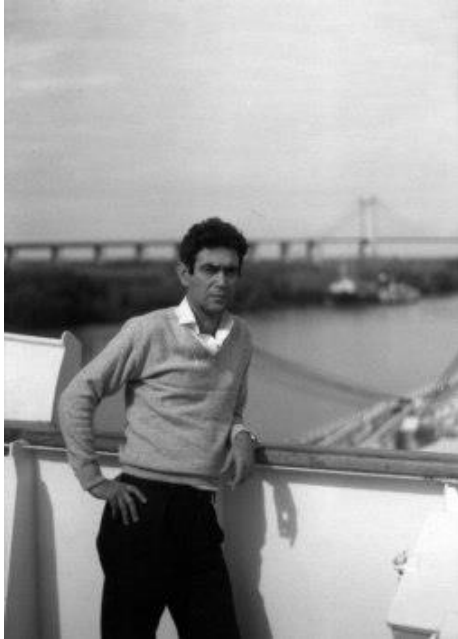

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΦΙΛΗΣ, «Αναμνήσεις ενός πλοιάρχου»

Παρουσίαση : Βίκυ Σωτηροπούλου

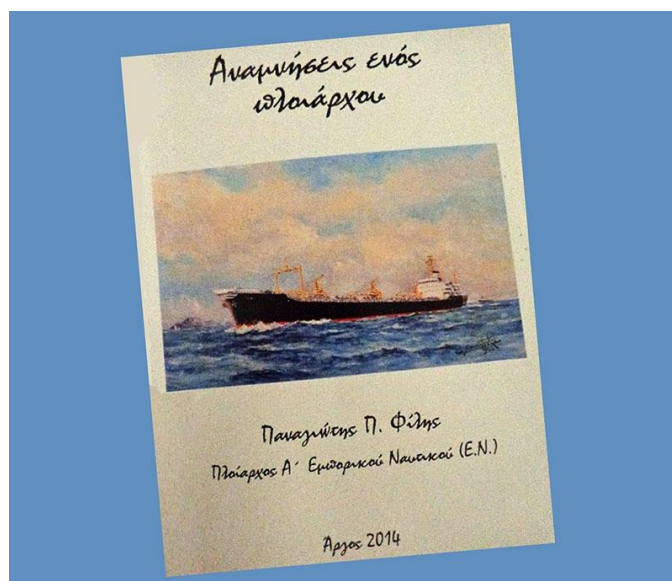
Βιογραφικά στοιχεία του συγγραφέα:

Ο Παναγιώτης Φίλης γεννήθηκε στο Άργος από γονείς αγρότες το 1935. Έζησε τα δύσκολα χρόνια της κατοχής και του εμφύλιου πολέμου. Τελειώνοντας το γυμνάσιο το 1954 στρέφεται στην θάλασσα. Πρώτη φορά ναυτολογήθηκε ως ναυτοπαίς σε ένα μικρό πετρελαιοκίνητο, το «Ζωοδόχος Πηγή», που εκτελούσε δρομολόγια από το Άστρος προς το Ναύπλιο. Ως πλοίαρχος ταξιδεύει και φτιάχνει όνομα σύμβολο για το ήθος και την ναυτοσύνη του, με καράβια της εταιρείας του Τζον Καρρά έναν θρύλο της παγκόσμιας ναυτιλίας.

Το 2014, έπειτα από την προτροπή του Ναύαρχου Γεωργίου Θανόπουλου, ο καπετάνιος γράφει τις ναυτικές του αναμνήσεις. «Είναι αληθινές και γραμμένες όσο πιο αντικειμενικά μπορούσα να αναφέρω τα σπουδαιότερα γεγονότα της καριέρας μου. Δεν είμαι λογοτέχνης...», αναφέρει στο σημείωμα του συγγραφέα με την χαρακτηριστική σεμνότητά του.

«Αναμνήσεις ενός πλοιάρχου»

_γιατί πήρες το δρόμο της θάλασσας, καπετάνιε;

_Από ανάγκη, ήταν η μόνη μου επιλογή! Έπρεπε να ζήσω και έτσι βούτηξα....

Λες πως ξέρεις γιατί φεύγεις. Ίσως έχεις μια ιδέα, ένα σχέδιο, μια εικόνα εκείνου που αναζητάς. Αυτό όμως που σίγουρα δεν γνωρίζεις είναι το ταξίδι. Αυτή είναι και η γοητεία του. Αυτή και η πρόκληση. Να μπεις άδοξα, με ανοιχτά τα μάτια του μυαλού και της ψυχής, σε ένα ταξίδι που θα σε πάει ίσια στη ζωή, την δική σου, την δική μας, των ανθρώπων. Έτσι, με την διάθεση ενός ανοιχτού στα πέλαγα ταξιδιού, αποφασίζω να ανέβω στη γέφυρα του πλοίου του.

ταξιδεύοντας με τη θάλασσα να 'ναι λάδι...

Ανάμεσα στο μπλε της θάλασσας και τ' ουρανού, μέρες ολόκληρες και βδομάδες ταξίδι, χωρίς να δεις στεριά ή ανθρώπους σαν εσένα να την κατοικούν. Καράβι σαν μια κοινωνία μικρή, μοναχική, κλεισμένη στον εαυτό της, μόνη της μέσα στον κόσμο, να πηγαίνει και να μην φτάνει. Ο μόνος ρυθμός που οργανώνει τη μέρα και τη νύχτα, έρχεται από τους γδούπους των πιστονιών της μηχανής που κατευθύνουν το σκάφος στον προορισμό που 'χει χαράξει ο καπετάνιος στους χάρτες. Ίδια πρόσωπα, ίδιες εργασίες, σταματημένος χρόνος. Οι άντρες μοιράζονται τις εμπειρίες και τις εντυπώσεις τους από εκείνο ή το άλλο ταξίδι, εκείνο ή το άλλο λιμάνι, και μπορεί η ίδια ιστορία να ακουστεί σε

χίλιες δυο παραλλαγές. Γελούν με τα πειράγματα του ενός στον άλλο και περιμένουν να αρχίσει ο νέος γύρος μιας ιστορίας κι ενός πειράγματος. Ζωηρές, ανεπιτήδευτες οι περιγραφές του Παναγιώτη Φίλη δείχνουν τη ζωή του πλοίου όταν η θάλασσα «είναι λάδι»: «Τα βραδάκια μαζευόμασταν στην πρύμνη του πλοίου και λέγαμε διάφορες ιστορίες, ιδίως για το μέρος που θα πηγαίναμε[...] Σε κάθε πλήρωμα υπήρχε συνήθως κάποιος που έπαιζε ένα μουσικό όργανο. Έτσι σπάζαμε τη μονοτονία και τη διαρκή νοσταλγία για την πατρίδα και τους δικούς μας. Παράλληλα τρώγαμε μεζεδάκια που ετοιμάζε ο μάγειρας και πίναμε καμιά μπύρα. Όταν περνούσαμε τη νοητή γραμμή του Ισημερινού, γίνονταν διάφορες πλάκες, ιδίως στους πρωτάρηδες. Τους λέγαμε για παράδειγμα ότι υπάρχει μια πολύ ευδιάκριτη πράσινη γραμμή που χωρίζει τον ωκεανό. Περιμένοντας να δουν την ανύπαρκτη αυτή γραμμή, τους καταβρέχαμε. Έτσι γινόταν το βάπτισμα. Άλλοτε πάλι τους στέλναμε κάτω στο μηχανοστάσιο να φέρουν μια βαριοπούλα να φτιάξουμε την πυξίδα, που υποτίθεται ότι χαλούσε την στιγμή που περνούσε το πλοίο από τον Ισημερινό».

_την φοβήθηκες την θάλασσα καπετάνιε;

_πιο πολύ κι από αυτό, την αγάπησα

_την άφησες όμως...

_μόνο όταν ένιωσα δυνατά την ανάγκη να ζήσω την στεριανή μου αγάπη, μου απαντάει με αυτό το κρατημένο μα αυθόρμητο χαμόγελο, ίδιο κάθε φορά όταν μιλάει για την γυναίκα και τις κόρες του

_και ύστερα μας χάρισες αυτό το «ημερολόγιο καταστρώματος»...

_στο ημερολόγιο του πλοίου δεν γράφονται αυτές οι ιστορίες, μου χαμογελά

_εγώ έτσι θα το λέω καπετάνιε...

Γιατί αυτό είναι το ημερολόγιο που γράφουν οι άνθρωποι της θάλασσας, αυτό γράφουν τα φορτηγά που μεταφέρουν στο αμπάρι τους, στην γέφυρα και στις κουκέτες, ζωές, όνειρα, αδυναμίες, αλλά και κουλτούρα και πολιτισμό και χώρες από λιμάνι σε λιμάνι σε όλη την γη. Γιατί μιλάει την γλώσσα των ναυτικών, την σκληρή πολλές φορές και άλλοτε την γεμάτη νοσταλγία για τις στεριές που άφησαν πίσω για ένα ακόμα ταξίδι. Όπως οι διαθέσεις εκείνης, της θάλασσας, που άλλοτε θυμώνει και χτυπιέται και άλλοτε γαληνεύει στολίζοντας

κοράλλια τα ναυάγια που κρύβονται μέσα της. Γιατί μιλάει την γλώσσα μιας ζωής!

οι διώρυγες του κόσμου...

Τον ακολουθώ κάθε φορά που ένα νέο ταξίδι λούζεται στη μυσταγωγία μιας λειτουργίας που προσπαθεί να ορίσει το άγνωστο και να δώσει την ελπίδα της επιστροφής. Πλέει ο καπετάνιος εκεί όπου η γη ενώνεται και χωρίζεται με γέφυρες και στενά ανοίγματα της στεριάς. Όπου δεν κατάφερε η δύναμη της φύσης να τα φτιάξει, έχει βοηθήσει ο ανθρώπινος νους. Ο Βόσπορος, το Σουέζ, το Γιβραλτάρ, ο Παναμάς γίνονται σημεία αναφοράς. Σε κάθε πέρασμά του ο καπετάν Παναγιής μεταφέρει από θάλασσα σε θάλασσα, από γη σε άλλη γη, εκτός από φορτία, ιστορία και μνήμες. «Περνώντας το Βόσπορο, αντικρίζεις την Αγία Σοφία και αυτομάτως περνάει από το νου σου ολόκληρη η ιστορία του γένους μας», σημειώνει.

‘Θα μεταλάβω με νερό θαλασσινό’ λέει ο ποιητής, κι ο καπετάν Παναγιώτης Φίλης ακολουθεί το στίχο καταγράφοντας την ένωση των κόσμων σε τούτα τα νερά. Κι είναι μια ένωση διπλή, βαθιά ανθρώπινη που αδυνατούν τα τεχνικά χαρακτηριστικά των έργων να την συλλάβουν. Ενώνονται οι θάλασσες, οι ωκεανοί και οι πολιτισμοί από τη μια, ενώνονται οι αγαπημένες μορφές των ανθρώπων από την άλλη. Είναι εκεί που φτάνει η αλληλογραφία των ναυτικών. «Όλοι μας» γράφει στις σημειώσεις του στο Σουέζ ο καπετάνιος, «περιμένουμε με ανυπομονησία την άφιξή της. Η συγκίνηση είναι μεγάλη και τα συναισθήματα ποικίλα. Η στιγμή παραλαβής της αλληλογραφίας είναι κάτι που δεν μπορώ να περιγράψω». Νέα από τις οικογένειες, λόγια αγαπημένων προσώπων, λέξεις παρηγορίας χαραγμένες στο χαρτί που θα κρατηθεί σαν φυλακτό για να ξαναδιαβαστεί στο ταξίδι, να δώσει δύναμη και υπομονή, μέχρι να φτάσει η επόμενη στιγμή για νέα γράμματα. Πώς αλλιώς να μετρήσεις το χρόνο στο πλοίο; Πώς να τον αντέξεις χωρίς την ελπίδα να ακούσεις και να ξαναδείς όσες και όσους άφησες πίσω;

μποφόρια...

Οι περιγραφές του καπετάν Παναγιώτη Φίλη συχνά μοιάζουν με τις θαλασσινές μυθιστορήσεις που έχουν τη ρίζα τους στη ναυτική οικογένεια και τη ζωή της. Διαβάζω και ζω μαζί του την αγωνία στις τρομερές φουρτούνες, την αιώρηση ανάμεσα στο θάνατο και τη ζωή, όπου στιγμή άλλη δεν υπάρχει για να μετρήσει ο ναυτικός, και ιδιαίτερα ο καπετάνιος, την παραμονή του στον κόσμο των ζωντανών ή το πέρασμα σ’ εκείνο των νεκρών, παρά μόνο μια: η επίκληση στον Αη-Νικόλα και η ασυνείδητη προτροπή στον ίδιο του τον εαυτό να κάνει όσο καλύτερα γίνεται αυτά που ξέρει για τη δύσκολη κατάσταση. «Γλυτώσαμε από

του χάρου το στόμα»... και σταυροκοπιέται ο καπετάνιος, πάντα άηχα, πάντα κρατώντας στα χέρια το τιμόνι: «Δόξα τω Θεώ!!».

μέρη μαγικά και ονειρεμένα...

Ο ναυτικός πηγαίνει σε μέρη, πολλές φορές μακρινά, που τα έχει δει και ξαναδεί και μοιάζουν γνωστά στον ίδιο παρ' ότι πάντα υπάρχει κάτι καινούριο που δεν γνωρίζει και που το βλέπει για πρώτη φορά. Σ' εκείνον όμως που δεν έχει ταξιδέψει με την ίδια συχνότητα ενός ναυτικού, ή καθόλου, τα ταξίδια αυτά φαίνονται ονειρεμένα και μαγικά. Κάπως έτσι, ακουμπισμένος στην κουπαστή της γέφυρας, ταξιδεύεις με τον καπετάν Παναγιώτη.

Αναζητάς περιοχές στην χώρα των Παπούα, όπως το Καμσάρ, όπου το πλοίο έφτανε για πρώτη φορά. Νιώθεις την ίδια αδρεναλίνη να ανεβαίνει στις φλέβες σου καθώς χρειάζεται μαστοριά και γνώση για να ξεπεραστούν προβλήματα με ρεύματα που μπορούν να παρασύρουν ολόκληρο θηρίο από μέταλλο και όχι στην ανοικτή θάλασσα αλλά σε πλωτούς ποταμούς.

Σου φάνηκε περίεργη η κονκάρδα του Μάο που σου φόρεσαν με το ζόρι Κινέζοι επαναστατικοί φρουροί και μέλη του κόμματος στα λιμάνια της Κίνας που έπιασε ο καπετάνιος.

Χαίρεσαι με όλο το πλήρωμα τις στιγμές ηρεμίας στα καθαρά νερά των ωκεανών, όταν το πλοίο φτάνει απαλά σε κάποιο αγκυροβόλιο πλωτού ποταμού και χαζεύεις τα παιχνίδια της φύσης, τα εξωτικά πουλιά και τα ζώα ή τους ιθαγενείς που με το δικό τους τρόπο κι αυτοί χαζεύουν το πλοίο και τους ανθρώπους του.

Ξαφνιάζεσαι με την ανακάλυψη Τανζανών λαθρεπιβατών στο πλοίο και δεν ξέρεις τι θα γίνει μ' αυτούς.

Νιώθεις ανατριχίλα φτάνοντας στο Ναγκασάκι όπου χιλιάδες Ιάπωνες βρήκαν θάνατο φρικτό από την ατομική βόμβα.

Μένεις έκπληκτος με την παγωμένη ομορφιά των σκανδιναβικών ακτών

Καθώς γλιστράει το φορτηγό του κοντά στις όχθες του Μισισιπή , ακούς τζαζ από τα μικρά μπαρ της ακτής, θαυμάζεις την «σε στυλ γαλλικό» αρχιτεκτονική των κτιρίων και ξεδιψάς την κάψα του νότου με μια φέτα καρπούζι από κείνα «τα τεράστια και νόστιμα καρπούζια, τις επονομαζόμενες ‘βαρέλες’».

Χαζεύεις τις αλλαγές στις δεξαμενές του Παναμά καθώς το πλοίο περνάει από επίπεδο σε επίπεδο μέχρι να φτάσει στην άλλη άκρη. Στον άλλο ωκεανό!

Ακούς το «Νύχτες μαγικές κι ονειρεμένες» από τον ραδιοφωνικό σταθμό του Καΐρου περνώντας τη διώρυγα του Σουέζ και σιγοτραγουδάς παρά τους 50 βαθμούς θερμοκρασία που κάνει τις λαμαρίνες του πλοίου να καίνε και τα σώματα των ναυτικών να στάζουν νερό!

Έλληνες παντού...

Παντού, όπου κι αν ταξιδέψει, ο Έλληνας αναζητά να συναντήσει Έλληνα. Ο ναυτικός σε κάθε λιμάνι ψάχνει ν' ακούσει τη γλώσσα του, να βρει συμπατριώτες του, να πει κρασί μαζί τους και να μάθει νέα από την πατρίδα κι αν είναι δυνατόν από τους δικούς του. Πολλές φορές τα ελληνικά πλοία στη συνάντησή τους δημιουργούν χώρους συνεύρεσης των ναυτικών για όσο διαρκεί η στάση τους. Και τότε στήνονται τραπέζια, γίνονται χοροί και ακούγονται τραγούδια. Ειδυλλιακή εικόνα μιας δύσκολης δουλειάς; Όχι και τόσο. Είναι κομμάτι ατόφιο της ναυτικής πραγματικότητας.

Οι μεγάλες θρησκευτικές εορτές είναι ο μόνος χρόνος ταύτισης της ζωής των ναυτικών και των στεριανών, ό,τι κι αν συμβεί, σε όποιο σημείο κι αν βρεθούν: «Το βράδυ της Ανάστασης, εψάλαμε το Χριστός Ανέστη και άλλα αναστάσιμα». Ένα Πάσχα στην πρύμνη του πλοίου, μια αφορμή για ένα Ελληνικό γλέντι με κουλούρια, κόκκινα αυγά, μαγειρίτσα, τσουρέκια, παραδοσιακά τραγούδια και χορό κυκλωτικό. Χαμόγελα εύχονται και υπόσχονται καλό γυρισμό και νέα ταξίδια.

στο τέλος του ταξιδιού...

Είναι δύσκολο να περιγράψει κανείς εκείνο που δεν έχει ζήσει. Και είναι δύσκολο επίσης να σταλάξεις πάνω σε χαρτί γράμματα και λέξεις περιγράφοντας αυτό που έζησες μοναδικά, έντονα και σε στιγμές που ξεφεύγουν από κάθε έλεγχο. Γιατί και η γραφή είναι σαν το τιμόνι του πλοίου : για να την ορίσεις πρέπει να έχεις χέρι σταθερό, ψυχή που να το λέει και μυαλό που να οδηγεί σε απάνεμα μέρη ύστερα από φουρτουνιασμένες σκέψεις.

Το βιβλίο του καπετάνιου Παναγιώτη Φίλη αποτελεί μέρος της ιστορίας της μεγάλης ελληνικής ναυτικής οικογένειας. Όλη η καρδιά και η αξία αυτού του βιβλίου, όλο το νόημα και οι σκέψεις του, συνοψίζονται στα λόγια του ίδιου του καπετάν Παναγή στον νεαρό δόκιμο:

«Χωρίς αγάπη για τον άνθρωπο δεν ταξιδεύεις, Δημητρό. Αλλά και χωρίς αγάπη στη θάλασσα, το καράβι δεν κουμαντάρεται».

- ❖ Η Βασιλική Σωτηροπούλου γεννήθηκε στο Άργος. Σπούδασε μαθηματικά και εργάζεται ως εκπαιδευτικός στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Οι φιλοσοφικές της ανησυχίες την οδήγησαν στην εκπόνηση έρευνας για την έννοια της παιδαγωγικής στην πλατωνική φιλοσοφία που κατέληξε στην απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου. Η επαγγελματική της παρουσία διανθίζεται από διάφορα ενισχυτικά προγράμματα (περιβαλλοντική εκπαίδευση, πολιτισμικές δραστηριότητες, κ.ά) με τους μαθητές. Ταυτόχρονα έχει έντονη παρουσία στα τοπικά πολιτισμικά δρώμενα με πολλές παρουσιάσεις στο ενεργητικό της. Βρίσκεται ήδη στην διαδικασία εκπόνησης νέας ερευνητικής εργασίας στους τομείς της παιδαγωγικής και της φιλοσοφίας.